

ביותר אינם מבקרים בביתו, והוא לא ב' ביתם *.
לגבי עורך עתון יש בכך הרבה מן ה' חיוב. אין הוא חייב לקחת בחשבון ה' אישיים, או יחסית חברתיים, כשהוא מוצא לנכון להתקף מישהו. אולם מאידך יוצר הדבר תלישות מסוימת מן האדם הקטן, מ' צרותיו ובעיותיו, תלישות הנותנת גם היא את אותותיה בעתון.

מי כותב למי? עבור מי כותב הארץ?
העתונאי, הכותב את אשר הוא כותב ב' חדר המערכת, נוטה מטבעו לשכוח את ה' אדם הקורא את הכתוב, להחליפו באדם דמ' ויני שאינו בנמצא. לעורך-עתון, שתפקידו אינו מוביל אותו אל בין הבריות, גדולה סכנה זו שבעתיים.

כל עתוני הבוקר בארץ מעוררים את החשד שהם כתובים למען החוג הקטן בו מסתובבים העורכים. ברוב העתונים זהו קהל של עסקי גירמפלגה. לגבי עורכי הארץ זהו החוג ה' קובע את דמות חיי הרוח במדינה. ציוניקאית מגדירים אותו כקהל מקבלי הזמנות חנינים להצגות הבכורה של הבימה.

אולם כל החוגים האלה אינם קהל ה' קוראים של ארץ-ישראל — ומכאן העובדה ש' אחוז גדול מאד של קוראי כל העתונים ה' יומיים עובר רק ברפרוף על עמודי הידיעות, מדלג בכלל על העמודים הפנימיים. המוקד שים למאמרים ארוכים. בין הידיעות הוא מעדיף את אלה המופיעות בצנעה בעמוד ה' אחורי, שהן הידיעות מחיי יומיום, על הידיעות המובלטות בעמוד הראשון, המוקדש לחומר חשוב, לא משעמם, מן הזירה ה' בינלאומית.

שעשועי, לא חובה. מבחינה זו אין כמעט דבר בעולם הדומה לעתון היומי ה' ישראלי; מלבד, אולי, עתוני ברית-המועצות והדימוקרטיות העממיות. ברוב הארצות נס' תם הגולל על סוג זה של עתונים לפני 50 שנה. קבורה זו שקורה בשמו של מייסד העתונות המודרנית, אלפרד האמרטורח, ש' נודע בעולם כלורד גורחקליף.

גורחקליף גילה בשעתו תגלית: בית' הספר העממי וחינוך-החובה הקימו דור חדש של קוראים, היקנו להמונים עצומים את אמנות-הקריאה, שהיתה עד אז מונופול של שכבה תרבותית מצומצמת. המשטר ה' דימוקרטי החדש הפקיד את גורל העולם בידי המונים אלה. חינוכי היה, איפוא, של' המונים אלה יהיה מושג על הנעשה בעולם ובארצם. את התפקיד הזה אינו יכול למלא

אחד. עצום המרחק בין העתון הסנסציוני הזול, הנמכר לחמשה מליונים, ומוקדש ב' עיקרו לפשע ולספורט, לבין העתון הרציני, המבליט ענינים מדיניים והנמכר רק למאות אלפים. אולם לשניהם תכונה משותפת. הם כתובים להמונים הרחבים, שמים את הדגש על האינפורמציה והרפורמטיב, משאירים את המאמרים הארוכים והמשעממים לשבוצונים ולירחונים.

לא כמו בפרט. העתון היומי הישראלי לא היה שותף למהפכה זו. הוא היה המשך ישיר לעתונים העבריים, בפורום, שנולדו בתקופה שחוג קוראי העברית היה קטן, מור' כב בעיקר מסופרים ועסקנים. עתונים אלה היו מלאים מאמרים, לרוב משעממים, מן ה' סוג הקרוי כיום בניב בני הארץ בשם "ציר' נות".

אולם בינתיים קם בארץ עם שלם חדש אשר העברית שפת-אמו, פרי בית-הספר ה' עממי העברי. מבחינה מסוימת עולה רמתו על רמת הבריטי או האמריקאי הממוצע. אך אין הוא שונה מהם בעיקרו: אין הוא מוצא ענין במאמרי "ציונות", הוא דורש אינפורמציה, בעיקר אינפורמציה על חיי יומיום הקטנים.

העתון היומי הישראלי לא התחשב בעובי דה זו, המשיך לפרסם מאמרים ארוכים, ש' מקומם האמיתי בכתבי-עת עיוניים ורעיוני' יים. אולם במרוצת השנים נאלץ גם הוא ל' השתנות. חלקו האישי של שוקן בהתפתחות זו היה רב מאד.

הוא לא היה עתונאי, אינו כותב גב' כיום אלא חצי תריסר מאמרים בשנה. אין הוא גם עורך מקצועי, היוודע לכתן ולנצל את חבר עובדיו במידה מקסימלית. עבודת הארץ, כעבודת כל שאר העתונים היומיים, מתנהלת במידה רבה במקריות, שונה מאד מן העבודה הקדחתנית, המתוכננת, של ה' עתונים האנגלו-סאכסיים, המוכרת לחובבי סרטים הוליבודיים.

אדם נושך כלב. אולם שוקן ראה את הליקויים העיקריים. בהדרגה, במרוצת ה' שנים, הקטין את השטח המוקדש למאמרים, פיתח את ענפי האינפורמציה. כיום צועד הארץ, בראש העתונות היומית מבחינה זו. קיימת בו הוראה קבועה לעורכי-הלילה, שהגיע חומר אינפורמטיבי בשעות הלילה, ואין עוד מקום בעמודים החיצוניים, רשאים הם להוציא מן העמוד השני את המאמרים

על שפתחו במאבק נגד הבריטים, התגדו משך שנים רבות לרעיון המדינה העברית; ודרש לסגת מגוש עציון בימי מלחמת-העצמ' אות.
כל המקרים האלה נכונים, אולם לעומתם אפשר להצביע גם על שורה ארוכה של מקרים הפוכים. למשל, לחם הארץ, ביוזמת שוקן, משך כמה שנים למען קו כלכלי חדש שהתגשם, במידה מסוימת, בתכנית-הכלכלית החדשה של בן-גוריון, משמש כיום אבן פינה למדיניות הממשלתית. כן פתח במסע גדול נגד הישארות לוי אשכול בתפקיד שר-האוצר.

השופט האחרון. למעשה עומדות זו

גרשום שוקן מקבל את פני חיים וייצמן במערכת ** צמח פרטי לגמרי

מול זו שתי תפיסות יסודיות של תפקיד העתון. לפי התפיסה האחת, השולטת בארץ, העתון הוא נשק-מלחמה מפלגתי. לפי ה' תפיסה השנייה הוא עסק פרטי של אדם ה' מוכר אינפורמציה לקהל, לפי רצונו שלו. שיטה זו נותנת מקום לתופעות רבות של ניצול לרעה. אולם השופט האחרון הוא, ב' דרך זו, הקהל עצמו. הוא קונה את העתון הרצוי לו, שופט בכך גם את מהימנותו ונ' את כושרו של העתון. הוא יוצר בכך ממי כה עתונאית בעלת חרב חדה, חרב המרחפו' על ראש כל משרת-ציבור בלתי-מוכשר.

אם מעמידים בצד האחד את עתוני המפלי גות הישראליות, ובצד השני את הארץ של גרשום שוקן, כנציג השיטה "הפרטית" — קשה להימנע מן המסקנה כי על אף כל הליקויים והקאפריסות, עדיף הפרי הפרטי על כל פירות העץ המפלגתי היבש.

משטרה

הפתעות על הכביש
שוטרי התנועה בחיפה, המפורסמים בכל הארץ, הפכו לנושא קבוע של שיחות נהגים. אולם, למרות שמספר הדוחות (רפורטים) במחוז חיפה עולה באופן יחסי על מספרם בשאר המחוזות, הרי שוטרי התנועה המח' מירים של עיר הנמל הוכיחו עצמם גם כמיי' חים לתעמולה למניעת תאונות, בדרכים שונות: אסיפות הסברה בבתי ספר ובמעי' ברות, ארגון אגודת זהירות, תחרויות גומטי דרכים בין חברות התחבורה.

עוזר מפקח מחוזי משה שלסקי, מחתיקי חיפה, מפקד משטרת התנועה במחוז, דגל תמיד בעקרונ של הסברה, נוסף לעונשין. דבר זה, טען, היה בעקיפין עוזר גם ליחסי הצבור של המשטרה. יש להניח שפעולותיו של שלסקי, שנעשו בצנעה ובשיטתיות, וכו' ל' אהדת הצבור, אם כי לא לאותה תשומת לב שהוקדשו למשל, למבצעים האחרונים, הלא צנועים ביותר, של מטה המשטרה הארצי. השבוע הפתיע שלסקי את נהגי חיפה ב'

הסוס ורוכבו. אחת התכונות שאיפשו רר השואה זו היא מעלתו העקרית של הארץ. המציגת אותו מכל עתון-בוקר אחר בארץ, מהדה את כוח-המשיכה העיקרי שלו בעיני הקוראים: הארץ אינו עתון מפלגה. כל העתונים האחרים, שייכים למפלגות, כשם שהסוס שייך לרוכבו. משמע, שאין הם יכולים לפרסם ידיעות לשמן. אם ה' ידיעה נוחה למפלגה, תתפרסם בהבלטה, תחת כותרת שתבטיח כי המשמעות המפי' לגמית לא היעלם גם מעיני תינוק בן שנתיים. אם אינה נוחה למפלגה, לא תתפרסם בכ' לל, או שתתפרסם תחת כותרת השמה אר' תה ללעג. שום דעה הסותרת את דעת ה'

מפלגה לא תיתכן בעתון. הארץ היה, ונשאר, חופשי ממחלה ממארת זו. עובדה זו כשלעצמה נתנה לו יתרון עצום על פני כל שאר העתונים בישראל, שעורכייה לא היו אלא פקידו מפלגות נאמי' נימ, לא יכלו לפרסם עובדים שהיו אף הם פקידו מפלגות נאמיים. שוקן עצמו דאג להבליט יתרון זה לא פעם. הוא נשאר חסר מתחרה. למשל, בבחירות לכנסת הראשונה, כשהארץ נטה למפלגה הפרוגרסיבית, לא נמנע שוקן מלפרסם, ביום המכריע, כתבה שציגה את חולשת המועמדים של מפלגה זו, גרם לה בכך לאבדן אלפי קולות.

הצעירים שידמו מחירי. תנאי ה' מקצוע מנעו בעד שוקן מפרסם את העובדים הוותיקים של הארץ, שאחדים מהם אף קדמו לו בעתון. אולם הוא היה חופשי בקבלת עובדים חדשים. הוא השתמש בזכות זו כדי להקיף את עצמו בקבוצה של כתבים צעיר' רים, שהדמיון ביניהם מפליא.

אין ספק שיש הרבה מן החיוב במנהגו זה של הארץ. לגלות כשרונות צעירים, לתת להם תפקידים נכבדים, לפרסם את שמם, לשלחם לסטודים בעולם. אנשים כמו אריה גלבולום, עמוס אילון, שבחאי טבת, חבים לשוקן חוב שקשה יהיה לפרער. אולם אין להתעלם גם מן המחיר ששילמו: ויתור מוחלט על דעותיהם הפרטיות, במידה שלא הודחו לחלוטין עם דעותיו של גרשום שוקן. הארץ היה להם כמו כלוב של זהב לצפור דרוך.

ההבדל הדקיק. שוללי הארץ מצביי עים על עובדה זו, מנסים להוכיח בה כי אין למעשה הבדל לטובה בין עתון פרטי ועתון מפלגתי. בעוד שבעתון המפלגתי כפר' פים הכותבים לדעות המפלגה, שהיא אחרי ככלות הכל גוף צבורי גדול, כפופים לעוב' דים בעתון הפרטי לדעותיו של אדם פרטי, העלולות להיות פרי קאפריסה אישית, חסרת כל אחריות צבורית. שואלים הם: מה עדיף? העתון, הכפוף לדעתו הפרטית של גרשום שוקן, או עתון הכפוף לדעותיו של גוף אחראי, כמו מפא"י או הסתדרות הציונים הכלליים?

שוללים אלה רגילים לצטט רשימה ארו' כה של מקרים בהם לחם הארץ, ביוזמת עורכיו, למען דעות הנראות כיום מפורקות למדי. הארץ דרש את התפטרות חברי ה' סוכנות היהודית אחרי יום השבת השחור,

* חדשות-הארץ החל להופיע מיד עם כיי בוש הארץ בידי הנגד אלנבי. אחד שעורכיו הראשונים היה זאב זיבונטסקי.

גרשום וזמן שוקן במקום עץ מפלגתי מיובש —

(פרט למאמר הראשי, מדור המכתבים, מדור ראיתי—שמעתי). יש ומאמר מונח ימים ושבועות בדפוס, כאבן שאין לה הופ' כיו, עד שיש מחסור באינפורמציה ובא תור' ל' להיכנס לעתון. אמנם, מכאן עוד רחוקה הדרך לרפורמטיב' מלאה על מאורעות יומיום הקטנים והמעני' נים («כלב נושך אדם אינו ידיעה, אדם ה' נושך כלב הוא ידיעה»). שוקן עצמו מדדק את המצב הקיים, מסביר שאינו רוצה כלל להיות כמו עתונים סנסציוניים בחוף לארץ, מבקש להידמות לעתון אנגלי רציני כמו המאנצ'סטר גארדיאן, הנקרא רק על-ידי חלק קטן מן הציבור, אך משפיע השפעה מכרעת על החוגים הרציניים. גם חיים וייצמן, ש' היה אוהד גדול של הארץ, השחה אותו לא פעם לעתון מכובד זה.

עתון משעמם. כתוב לכמה אינני טעם. לפיכך יש צורך בעתון חי, שיעורר את תאבון ה' המונים בסגנון קליל ומושך, יקדיש תשומת לב מיוחדת לחיי האדם הקטן, יהפוך את הקריאה מחובה תרבותית לתעשוע. תגלית זו הולידה את העתונים האנגלים בעלי תפוצת המיליונים. רבים רואים רק את השלילה שבהם: את הרדיפה אחר סנסציות, את ניפוח התרגויות. אולם המומחים מביי' נים את החיוב הרב: בלעדיהם לא היה ה' אדם הפשוט, הבוחר המכריע המקים ממש' לות ומפיל אותן, מעונין בכל הנעשה ב' עולם. לא כל העתונים המודרניים הם בעלי עור

* נוהג שהופר, במפתיע, בפורים השנה, כשהומונו עובדי המערכת למסיבה בביתו.